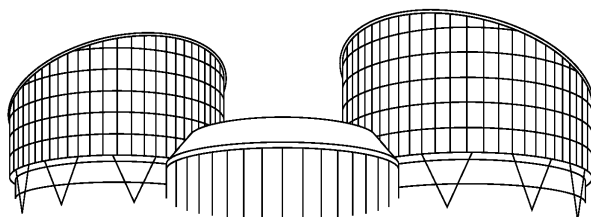

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

ТРЕТЯ СЕКЦІЯ

СПРАВА “ВОЛОКІТІН ТА НІШІ ПРОТИ РОСІЇ”

(Заяви № [74087/10](#) та 13 інших)

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

Офіційне цитування:

CASE OF VOLOKITIN AND OTHERS v. RUSSIA

(Applications nos. [74087/10](#) and 13 others)

Офіційний текст англійською мовою: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184278>

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

3 липня 2018 року

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

У справі Волокітін та інші проти Росії,
Європейський суд з прав людини (Третя секція), засідання Палати у складі:
Гелена Едерблом , головуєча,
Бранко Лубарда ,
Хелен Келлер ,
Дмитро Дєдов ,
Пере Пастор Віланова ,
Георгіос А. Сергідес ,
Жулієн Щукінг, судді,
та Фатош Аракі , заступник Секретаря Секції, Суду
Провівши нараду за зачиненими дверима 12 червня 2018 року,
Виносить наступне рішення, яке було прийняте цієї дати:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за чотирнадцятьма скаргами проти Російської Федерації, поданими до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основних свобод («Конвенція») чотирнадцятьма громадянами Росії («заявниками»). Імена заявників, імена їх представників, номери і дати їх скарги викладені в Додатку.

2. Влада Росії («влада») спочатку була представлена представником Російської Федерації в Європейському суді з прав людини паном Г. Матюшкіним, а потім його наступником на цій посаді паном М. Гальперіним.

3. Заявники скаржилися на триваюче недотримання владою Російської Федерації умов і порядку здійснення їх права на отримання в будь-якій формі компенсації або погашення своїх виграшних облігацій 1982 року, які були визнані внутрішнім державним боргом.

4. 27 серпня 2013 року, 13 лютого 2014 року і 5 квітня 2017 року вищевказана скарга була доведена до відома влади, а решта скарги -

15410/11, 53719/13, 1026/14, 28411/14 і 27904/15 визнані неприйнятними в відповідно до пункту 3 правила 54 Регламенту Суду.

5. 10 квітня 2017 року Суд запросив додаткову фактичну інформацію від заявників за скаргами №. 5359/13 і 53719/13

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Справа стосується облігацій державної внутрішньої позики 1982 року (облігації державної внутрішньої вигрешної позики 1982 року), які знаходяться в розпорядженні заявників. Заявники представили списки серійних номерів або фотокопії своїх облігацій.

7. 30 грудня 1980 року Кабінет Міністрів СРСР прийняв рішення про випуск облігацій внутрішньої преміального позики для фінансування деяких державних програм. Облігації мали номінальні значення 25, 50 і 100 радянських рублів. Термін їх обігу становив двадцять років з 1 січня 1982 року по 1 січня 2002 року, і вони могли бути погашені в будь-який час протягом терміну позики з відсотками в розмірі 3% річних. Радянські громадяни могли або купити облігації 1982 роки за свої власні гроші, або отримати їх в обмін на облігації з попереднього державної позики 1966 року. Середньомісячна заробітна плата в 1982 році становила 177.30 радянських рублів у всіх галузях економіки плюс 68,70 радянських рублів за різними соціальними допомогами (Народна економіка СРСР 1982 року, статистичний щорічник Центрального статистичного управління СРСР, Москва, 1983).

8. До кінця 1980-х років радянська економіка страждала від структурного дисбалансу через стрімко зростаючу грошову масу і зниження доступності споживчих товарів, що продаються за контрольованим державою цінами. У січні 1991 року уряд СРСР звільнив від контролю 40 % цін і провів грошову реформу, ліквідувавши найбільші банкноти в обігу і обмеживши виведення грошей з банківських

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

депозитних рахунків 500 євро в місяць. Це призвело до двократного збільшення цін. 22 березня 1991 року президент СРСР видав Указ №. УП-1708 році, який стверджує разове збільшення ощадних інструментів, включаючи преміальні облігації 1982 на 40% для того, щоб компенсувати зростання цін.

9. 26 грудня 1991 року між СРСР був розпущений Декларацією № 142-Н Верховної Ради СРСР. У декларації було запропоновано керівникам нових незалежних держав проаналізувати питання правонаступництва.

10. 19 лютого 1992 року новий уряд Росії ухвалив постанову № 97, визнаючи своє правонаступництво щодо зобов'язань колишнього СРСР за позиками 1982 року:

«1. Затвердити правонаступництво [російського] уряду щодо зобов'язань колишнього СРСР щодо громадян Російської Федерації, що впливають з облігацій державної внутрішньої позики 1982 року

6. Надати громадянам Російської Федерації, що є держателями облігацій Державної внутрішньої позики 1982 року, право на сумлінну обмін облігацій на державні цінні папери, в тому числі на облігації російського внутрішньої позики 1992 року, акції Ощадбанку ..., а також зарахувати доходи від продажу облігацій на депозитні рахунки, відкриті в Ощадбанку ... з 1 жовтня 1992 года ... “

11. У період з 1995 по 2000 рік був прийнятий ряд російських законів і правил, які передбачають конвертацію радянських цінних паперів, в тому числі облігацій 1982 року, в спеціальні російські векселі, номіновані в «боргові рублі» (подробиці див. у справі *Юрія Лобанова проти Росії*, № 15578/03, §§ 16-21, 2 грудня 2010 року).

12. З 2003 року по теперішній час застосування і реалізація цих законів і нормативних актів постійно призупиняється, зовсім недавно в період з 1 січня 2017 року по 1 січня 2020 року, відповідно до Закону №. 429-ФЗ від 19 грудня 2016 року і Резолюції № 1437 від 22 грудня 2016 року.

13. Заявники звернулися в російські фінансові органи і суди з проханням

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

про викуп їхніх облігацій. Їхні претензії були відхилені з процедурних і матеріальних підстав. Вимогупана Рузанова було задоволено в суді першої інстанції, але рішення згодом було скасовано за апеляцією. 5 травня 2014 року пан Ісрафілов отримав рішення від Ленінського районного суду у м. Махачкала, що встановлює зобов'язання уряду Росії конвертувати облігації в спеціальні боргові зобов'язання.

14. Вимога пана Лосякова і пані Лосякової була передана Верховним судом до Конституційного суду. За рішенням № 632-О від 3 квітня 2012 року, Конституційний суд визнав її неприйнятною, встановивши, що він не компетентний у питанні нібито нездатності федеральних законодавців ухвалювати закони, що гарантують захист заощаджень, які були визнані внутрішнім боргом Росії. На його думку, федеральні законодавці наділені достатнім розсудом для прийняття законодавчих рішень з цих питань в інтересах усіх з урахуванням конкретних соціально-економічних умов, що існують в Росії, і балансу між правами та законними інтересами різних категорій громадян, в тому числі які виступали в якості кредиторів держави та інших осіб, щодо яких у держави є зобов'язання у сфері державної політики. Законодавчий орган мав право обмежувати права, в тому числі майнові права, деяких осіб для захисту прав і законних інтересів інших осіб.

ПРАВО

I. ОБ'ЄДНАННЯ СКАРГ

15. Суд зазначає, що всі заявники стверджували, що порушено їх майнові права. Беручи до уваги схожість скарг заявників, Суд вважає, що скарги повинні бути об'єднані відповідно до правила 42 § 1 Регламенту Суду

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ

16. Заявники скаржилися на триваючу нездатність російської влади виконати свої зобов'язання, що впливають з облігацій 1982 року, які були

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

визнані внутрішнім боргом Росії. Стаття 1 Протоколу № 1 до Конвенції передбачає:

“Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.”

А. Щодо прийнятності

17. Суд зазначає, що ця частина заяви не є явно необґрунтованою відповідно до §3 (а) статті 35 Конвенції. Крім того, він зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших причин, а тому повинна бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

18. Посилаючись на рішення Конституційного суду у справі пана Лосякова і пані Лосякової (див. пункт 14 вище) і судову практику ЄСПЛ (*Малиш та інші проти Росії*, № 30280/03, § 80, 11 лютого 2010 року), уряд стверджував, що національні органи влади повинні мати широку свободу дій в питаннях економічної або соціальної стратегії і що заохочення витрат на нагальні соціальні питання на шкоду вимогам чисто грошового характеру є законною метою в інтересах суспільства. Влада також стверджувала, що заявники не понесли втрати власності, оскільки в 1992 році вони могли скористатися схемою викупу або обміну. Згідно Ощадбанку, загальна вартість облігацій, розміщених до 1 січня 1992 року на території Росії склав 9 млрд. радянських рублів, в той час як операція викупу в 1992-1995 роках привела до покупки або обміну облігацій загальною вартістю 12,1 млрд. «Нових» російських рублів (руб.).

Надлишок був обумовлений припливом облігацій нових незалежних держав за межами Росії. Оскільки серія і кількість облігацій не були зареєстровані під час початкового розміщення, було неможливо встановити, коли і де вони були придбані і ким спочатку. Нарешті, уряд заявив, що зобов'язання Росії перед власниками облігацій 1982 року підтримуються. Відповідні закони і правила були припинені через обмежені ресурси федерального бюджету. Погашення облігацій в даний час не дозволить державі виконувати свої соціальні зобов'язання перед громадянами Росії і розвивати російську економіку.

19. Заявники стверджували, що російська влада порушила їхні майнові права, постійно припиняючи виконання відповідних законів і правил. Зобов'язання, які взяла на себе російська влада, повинні були виконуватися до тих пір, поки не було надзвичайних обставин, форс-мажорних обставин або інших виняткових обставин. Якби влада діяла сумлінно, вони б перетворили облігації 1982 року в спеціальні боргові зобов'язання. Ця операція дозволила б їм встановити точну кількість незабезпечених облігацій і суму коштів, необхідних для їх погашення, і знайти належний баланс між цими та іншими пріоритетними видатками. Однак таке перетворення не проводилося, і російська влада прийняла пасивний підхід до здійснення права власників облігацій. Заявники вказали, що уряд неправильно розрахував результат операції викупу. Він не врахував, що облігації були погашені в 1,6 рази більше їх номінальної вартості. Якщо загальна сума облігацій, що погашаються становила 14,4 млрд. російських рублів (початкова вартість 9 млрд. радянських рублів, помножених на 1,6, а фактична викуплена сума становила 12,1 млрд. російських рублів, решта наявних облігацій дорівнювала 2,3 млрд. російських рублів при ціні викупу або 1,44 млрд руб. (2,3 млрд російських руб., поділені на 1,6) за номінальною вартістю. Незначна сума становила лише невелику частину федерального бюджету Росії в розмірі близько 14 трлн. російських рублів (руб.) або від сукупної вартості Національного фонду добробуту і Резервного фонду в розмірі 10,9 трлн. (2017 рік). Що стосується аргументу уряду про обмежені ресурси, заявники зазначили, що з 2000 року російська держава мала профіцит бюджету завдяки високим цінам на нафту. Однак замість того, щоб

погашати свій борг перед внутрішніми кредиторами, такими як заявники, влада використовувала гроші для придбання іноземних облігацій або фінансування дорогих спортивних змагань високого рівня.

2. Оцінка Суду

20. Суд повторює, що він встановлював порушення статті 1 Протоколу № 1 до в ряді аналогічних справ проти Росії. Деякі з них стосувалися відсутності виконавчих правил для погашення іншого типу російських облігацій, відомих як облігації Врожай-90 (Harvest-90) (див. вище згадувану справу «Малиш і інші», «Тронін проти Росії», № 24461/02, 18 березня 2010 року та «SPK Dimskiy проти Росії», № 27191/02, 18 березня 2010 року), а інші пов'язані з невиконанням зобов'язань держави, що впливають з тієї ж позики 1982 року, що і в цьому випадку (див. *Юрій Лобанов*, № 15578/03 2 грудня 2010 р *Андрєєва проти Росії*, № 73659/10, 10 квітня 2012 р і *Фомін та інші проти Росії*, № 34703/04, 26 лютого 2013).

21. Для цілей статті 1 Протоколу № 1 «володіння» заявників складається з їх прав на отримання будь-якої форми компенсації або погашення облігацій 1982 року, які в даний час знаходяться в їх розпорядженні (див. *Малиш і інші*, §§ 67-71, і *Юрій Лобанов*, § 45, обидва наведені вище). Прийнявши в 1995 році Закон про захист заощаджень, російська держава взяла на себе зобов'язання погасити заборгованість по облігаціях 1982 року. З того часу власники облігацій постійно пред'являли позов до Російської держави, яке існувало як в день ратифікації Протоколу № 1 Росією - 5 травня 1998, так і в день подачі їх скарг до Суду. Хоча реалізація відповідних нормативних положень було зупинено на багато років, вони не були скасовані або анульовані. Уряд визнав, що вимоги власників облігацій до держави продовжували існувати і донині.

22. Що стосується дотримання вимоги законності, Суд зазначив, що повторне призупинення виконання було вирішено в рамках законодавчого процесу. Відповідно, обмеження права заявників на мирне користування їх майном було «передбачено законом» (див. *Малиш і інші*, §§ 77-78 і § 49

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

Юрій Лобанов, обидва згадані вище). Що стосується існування законної мети, Суд зазначив, що в 1990-х роках російська держава пережила бурхливий перехід від контрольованої державою економіки до економіки ринкової. Її економічне благополуччя згодом було поставлено під загрозу через фінансову кризу 1998 року і різкого знецінення національної валюти. Незважаючи на те, що в наступні роки Росія досягла відносного добробуту і багатства, Суд погодився з тим, що визначення бюджетних пріоритетів з точки зору економії витрат на актуальні соціальні питання на шкоду вимогам чисто грошового характеру є законною метою в громадських інтересах (див. *Малиш і інші*, § 80, і § 50 *Юрій Лобанов*, обидва згадані вище).

23. Що стосується питання про справедливий баланс між загальними інтересами і правами заявників, то верховенство права, що лежить в основі Конвенції, і принцип законності в статті 1 Протоколу № 1 вимагають того, щоб держави не тільки поважали і застосовували в передбачуваному і послідовному порядку закони, які вони прийняли, але також в якості наслідку цього обов'язку, забезпечили юридичні і практичні умови для їх реалізації. Суд встановив, що ці принципи зобов'язували російську державу своєчасно і належним чином виконати законодавчі обіцянки, зроблені щодо вимог, що випливають із облігацій 1982 року. Зокрема, влада зобов'язалася законодавчо затвердити умови здійснення прав власників облігацій з метою задоволення зобов'язань, які були створені в результаті прийняття Закону про захист заощаджень і наступного законодавства (див. *Малиш та інші*, § 82, і *Юрій Лобанов*, § 51, обидва наведені вище).

24. Після прийняття Федерального закону «Про відновлення і захист заощаджень громадян Російської Федерації» від 10.05.1995 N 73-ФЗ в 1995 році російський парламент негайно прийняв законодавчі акти, необхідні для його успішного здійснення, в тому числі закон «Про порядок встановлення боргової вартості одиниці номіналу цільового боргового зобов'язання Російської Федерації» 1996 рік, закон «Про базову вартість необхідного соціального набору» 1999 рік і закон «Про порядок переведення державних цінних паперів СРСР і сертифікатів Ощадного

банку СРСР в цільові боргові зобов'язання Російської Федерації» 1999 року (див. *Юрій Лобанов*, цитується вище, §§ 17-20). Ці акти встановлюють законодавчу базу для врегулювання права власників облігацій, які постійно визнаються в складі внутрішнього боргу держави. На початку 2000 року російський уряд видав Положення про переведення державних цінних паперів СРСР і сертифікатів Ощадного банку СРСР в цільові боргові зобов'язання Російської Федерації (там само, § 21). Однак з причин, які залишаються неясними для Суду, оскільки уряд не роз'яснив це, з 2003 року реалізація існуючих правових норм, що регулюють викуп облігацій 1982 року, постійно зупинялося з року в рік (там само, §§ 22 і 52).

25. Інформація, яка є у розпорядженні Суду, не дозволяє йому виявити, що уряд Росії вжив будь-які заходи у цей період з метою задоволення вимог, що впливають з облігацій. Немає ніяких доказів того, що щорічним рішенням, якими призупинялася реалізація схеми викупу, передувала оцінка розміру бюджетних асигнувань, необхідних для погашення заборгованості, що виникає з облігацій, і її балансування щодо інших пріоритетних соціальних витрат. Фактично, як відзначали заявники у цій справі, така оцінка не може бути можливою за відсутності ключових показників, таких як кількість і загальна оцінка залишку облігацій. Ця інформація не була отримана і не може бути отримана, тому що підрахунок непогашених облігацій і внесення їх реквізитів до реєстру Міністерства фінансів, як це передбачено в Законі про процедури конверсії та Постанові Уряду №. 82 (там само, § 21), так і не був завершений. Хоча радикальна реформа політичної та економічної системи Росії в 1990-х роках, а також фінансовий стан країни, можливо, колись виправдовували жорсткі фінансові обмеження на права суто грошового характеру, в даний час уряд Росії не в змозі висунути задовільне обґрунтування безперервної відмови протягом більш ніж п'ятнадцяти років для здійснення права, наданого заявникам відповідно до російського законодавства (див. справу *Малиш та ін.*, § 83, і § 52 *Юрія Лобанова*, обидва цитовані вище).

26. Суд не має компетенції *ratione temporis* для вивчення варіантів, які були доступні власникам облігацій до ратифікації Конвенції та

Протоколу. Однак Суд зазначає, що з моменту вступу в силу Закону про захист заощаджень у 1995 році у них було законне сподівання отримання будь-якої форми компенсації або погашення облігацій. Заявники не залишилися пасивними, а проявили активну позицію, звернувшись до компетентних органів і подавши позови до національних судів, включаючи Верховний суд і Конституційний суд (див. пункт 14 вище). Не було ніяких вказівок на те, що заявники несуть відповідальність за стан справ, на які вони скаржилися, або сприяла йому за власної вини (див. справу *Малиш та інші*, § 84, і § 53 *Юрій Лобанов*, обидві згадані вище).

27. Суд вважає, що заявники у цій справі, власники облігацій 1982 року, які не можуть бути викуплені і щодо яких відсутня компенсація, знаходяться в тому ж становищі, що і заявники у попередніх справах. Він також вважає, як це було зроблено в вищенаведених справах те, що російська влада, накладаючи послідовні обмеження на здійснення законодавчої і нормативної бази, яка встановлює основу для права заявників на викуп своїх облігацій 1982 року, протягом багатьох років тримали заявників в стані невизначеності, що само по собі є несумісним із зобов'язанням, що випливають зі статті 1 Протоколу № 1 до забезпечення мирного користування майном, зокрема з обов'язком діяти своєчасно, послідовно і належним чином, коли на карту поставлено питання загального інтересу (див. справу *Малиш та ін.*, § 85, і § 54 *Юрій Лобанов*, обидва згадані вище).

28. Таким чином, мало місце порушення статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

29. Статтею 41 Конвенції передбачено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

А. Шкода

30. Заявники вимагали суми, зазначені в Додатку, щодо матеріальної та моральної шкоди.

32. Суд зазначає, що пані Лосякова, пан Ісрафілов, пан Косачев і пан Вологін не подавали вимог щодо справедливої сатисфакції, коли їм було запропоновано це зробити. Їх попередні вказівки про їх бажання відшкодування в скарзі не можуть замінити належним чином сформульовану вимогу (див. *Нагметов проти Росії* [ВП], № 35589/08, §§ 59 і 75, 30 березня 2017 року). При відсутності будь-яких виняткових обставин (там само, §§ 77-82) Суд не присуджує компенсації цим заявникам.

1. Матеріальна шкода

33. Що стосується матеріальної шкоди, Суд зазначає, що облігації 1982 року ніколи не обмежувалися в зверненні і могли бути продані і куплені вільно в будь-який час. Однак їх ціна в будь-який момент часу була схильна до великих коливань, що відображає бурхливий розвиток російської економіки і еволюцію застосовної правової бази. Період стабільності в СРСР, коли облігації використовувалися в якості заміника грошей за номінальною вартістю, супроводжувався бурхливою інфляцією і різким знеціненням національної валюти в новій незалежній країні. Прийняття Закону про захист заощаджень надало, який надав законні сподівання власникам облігацій у 1995 році, згодом було зірвано його безперервним зупиненням після 2003 року. Ці події, мабуть, вплинули на вартість облігацій і суму, яка повинна бути присуджена заявникам за фактично втрачену майно (*damnum emergens*). Таким чином, становище заявників, які придбали облігації в радянські часи в повній вартості, має

бути відмінним від тих, хто їх купив в більш пізньому періоді через відмінності у їх відповідній фінансовій незахищеності. З метою визначення вартості фактичних збитків, понесених заявниками, Суд попросив кожного з них вказати час і спосіб придбання належних їм облігацій 1982 року і ціну покупки, якщо такі є, яку вони заплатили. Резюме їх відповідей наведено в Додатку.

34. Пан Волокітін, пан Лосяков, пан Рузанов і пан Желтов не відповідали на запит Суду. Беручи до уваги Правило 60 § 3 Регламенту Суду і пункти 5 і 11 Практичного керівництва за заявами щодо справедливої сатисфакції, Суд вважає, що відсутність будь-якої відповіді з їх боку не дозволяє йому встановити, чи підтримували вони вимоги будь-якої матеріальної шкоди і відхиляє їх претензії з цього питання.

35. Пані Алексєєва, пан Галаєв, пан Гусєв і пан Карагєзов стверджували, що володіють дуже великими обсягами облігацій, які, як стверджується, були придбані в радянські часи. Суд зазначає, що в командній економіці Радянського Союзу заробітна плата визначалася державою як єдиним роботодавцем, і їх розмір мало відрізнявся від середнього. Радянський робочий, який заробляв у середньому 3000 радянських рублів (SUR) в рік (див. пункт 7 вище), мав би збирати більше шістдесяти років, щоб накопичити достатні гроші для придбання суми облігацій, які, за словами Алексєєвої, мали вартість 198,400 радянських рублів. Більш того, її нинішня претензія повинна розглядатися в світлі того факту, що їй раніше вдалося отримати відшкодування за облігації на суму 103 000 радянських рублів за рахунок поєднання внутрішнього і Страсбурзького процесу розгляду її справи (див. *Алексєєва проти Росії*, № 36153/03 від 11 грудня 2008 року), в якому Суд присудив їй 194 817 євро (євро) по відношенню до внутрішнього рішення, яке було скасовано в порушення принципу правової визначеності). Якби вона дійсно придбала свої облігації в радянські часи, як вона стверджувала, відсутність згадки про додаткову суму 198 400 радянських рублів, які вона стверджує в цій справі, - в її попередній скарзі, ставить питання про те, чи були вони у її володінні за тих часів або були придбані нею пізніше. За відсутності достовірного пояснення Суд вважає, що її твердження про термін набуття її облігацій є

непереконливими і відхиляють її вимогу.

36. Суд також відхиляє вимоги пана Галаєва і пана Гусєва, чиї відповідні заяви про те, що вони заробили 1 000 000 радянських рублів у зв'язку з підприємницькою діяльністю і отримали 500 000 радянських рублів у зв'язку з розділом власності батьків, які не були підтверджені ніякими документами. Він повторює, що заявник повинен представити відповідні документи, щоб довести, наскільки це можливо, не тільки існування, але і суму або вартість шкоди (див. *«Мілосавлев проти Сербії»*, № 15112/07, § 67, 12 червня 2012 року, і *«Василевський проти колишньої Югославської Республіки Македонії»*, № 22653/08, § 66, 28 квітня 2016 року). Природно, що з плином часу деякі документи можуть бути втрачені або їх неможливо знайти, але таке незвичайне багатство повинно було залишити принаймні деякі письмові сліди, які заявники повинні були мати, щоб підтвердити достовірність своїх вимог. Нарешті, Суд зазначає, що пан Карагезов підготував кілька списків серійних номерів облігацій. Списки закінчилися цифрою, яка представляє загальну вартість облігацій і ім'я поруч з ним, яке відрізнялося від його імені. Оскільки пан Карагезов не уточнив питання про володіння облігаціями в своїх матеріалах або, якщо на те пішло, включає будь-який матеріальний збиток в своїй позовній заяві відповідно до статті 41 Конвенції, Суд не присуджує йому винагороду з цього питання.

37. Суд далі вважає, що сума облігацій, що належать пані Прокоф'євій, пану Лаптеву і пану Севаст'янову, узгоджується з поясненням їх походження, яке вони надали. Він повторює, що нездатність держави реалізувати схему викупу не може бути витлумачена як заклик до якогось конкретного методу розрахунку або визначення в абстрактному щодо поточної вартості облігацій (див. згадану вище справу *Андрєєвої*, § 27). Беручи до уваги оцінку втрат заявників в попередніх аналогічних випадках (див. *Юрій Лобанов проти Росії* (справедлива сатисфакція), № 15578/03, 14 лютого 2012 року, і *Фомін та інші*, згадані вище, § 35) і обмежуючи виплату тієї, яка була фактично заявлена (принцип не більше заявленого - *ne ultra petita*), Суд присуджує 2 490 євро пані Прокоф'євій, 822 євро пану Лаптеву і 6 030 євро пану Севаст'янову плюс будь-який податок, які

можуть бути стягнуті в питаннях матеріальної шкоди.

2. Моральна шкода

38. Суд визнає, що всі заявники зазнали розчарування через нездатність влади встановити порядок здійснення їх права, який утримував їх у стані невизначеності.

39. Даючи свою оцінку на засадах справедливості і беручи до уваги компенсацію в попередніх аналогічних справах (див. рішення у справах *Юрій Лобанов, Фомін та інші*, обидва згадані вище), Суд присуджує 1800 євро кожному заявнику - пану Лаптеву, пані Прокоф'євій і пану Севастьянову щодо моральної шкоди, плюс будь-який податок, який може бути стягнуто.

40. Що стосується інших заявників, щодо яких час придбання облігацій і тривалість їх володіння не можуть бути встановлені, Суд вважає, що визнання порушення само по собі представляє достатню справедливую сатисфакцію.

В. Судові та інші витрати

41. Заявники також вимагали суми, зазначені в Додатку, щодо судових та інших витрат, понесених у національних судах та Суді.

42. Влада відзначила, що пані Алексеєва, пан Гусєв, пан Рузанов і пан Севастьянов не надали жодних документів, які б підтверджували їх вимоги.

43. Відповідно до прецедентної практики Суду, заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише в тій мірі, в якій було продемонстровано, що вони були фактично понесені, були необхідними і розумними щодо їх розміру. В даному випадку, з огляду на наявні у нього документи та вищевказані критерії, Суд присуджує 100 євро пані Алексеєвій, 1500 євро - пану Гусєву, 850 євро - пану Рузанову, 30 євро - пану Лаптеву, 450 євро - пану Севастьянову і 46 євро - пану Карагезову,

плюс будь-який податок, який може нараховуватися.

С. Пеня

44. Суд вважає за належне призначити пеню виходячи з граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 46 КОНВЕНЦІЇ

45. Стаття 46 Конвенції передбачає:

«1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.».

46. Рішення, в якому Суд встановлює порушення Конвенції накладає на державу-відповідача правове зобов'язання не лише сплатити відповідним особам присуджені суми справедливої сатисфакції, але й під наглядом Комітету Міністрів обрати загальні і/або, за потреби, індивідуальні заходи, які мають бути застосовані в межах її правової системи для припинення встановленого Судом порушення і за можливості відшкодування його наслідків. Перш за все сама держава, під наглядом Комітету Міністрів, обирає засоби, які мають бути застосовані у її національній правовій системі для виконання зобов'язання за статтею 46 Конвенції. Проте, щоб допомогти державі-відповідачу виконати свої зобов'язання за статтею 46, Суд може вирішити вказати вид індивідуальних і/або загальних заходів, які можна вжити з метою припинення становища, існування якого було встановлене (див. *Центр правових ресурсів від імені Валентина Кампеану проти Румунії* [ВП], № 47848/08, §§ 158-59, ЕЧПР 2014 року, *Скоппола проти Італії (№ 2)* [ВП], № 10249/03, § 148, 17 вересня 2009 року та *Броньовські проти Польщі* [ВП], № 31443/96, § 194, ЕЧПР 2004 V).

47. Суд визнав в цій справі, що нездатність російської влади виконати законне сподівання заявників шляхом пропозиції будь-якої форми

врегулювання в обмін на їх облигації суперечить статті 1 Протоколу № 1 Конвенції. Цей висновок повторює висновки Суду в серії аналогічних справ, перерахованих в пункті 20 вище. Перші три з цих справ стосувалися іншого типу облигацій, які також були визнані в складі внутрішнього боргу держави. Реалізація федерального законодавства, що регулює їх викуп, була зупинена в період з 2003 по 2009 рік. У липні 2009 року був прийнятий федеральний закон, що регулює процедуру викупу. У вересні 2009 року було прийнято постанову уряду, в якому викладався порядок внесення платежів в обмін на облигації (див. згаданий вище *Тронін*, §§ 29-31). Суд зазначив у відношенні такого типу облигацій, що заявникам було запропоновано звернутися в компетентні національні органи для їх викупу (там же, § 67). Таким чином, справа була вирішена, і для виконання рішень Суду щодо такого типу облигацій не було прийнято ніяких загальних заходів.

48. На відміну від вищесказаного, щодо рішення у справі *Юрія Лобанова*, винесеного в 2010 році, не було відчутного прогресу у виконавчому провадженні по облигаціях 1982 року, які також були предметом спору і по даній справі. Влада повідомила Комітет міністрів про те, що вони поширили переклад на російську мову рішення серед різних органів влади і створили міжвідомчу комісію по «дореформеним» (тобто радянським) заощадженням під егідою міністерства фінансів (див. ДН-DD (2012) 31 - Повідомлення від влади від 30 листопада 2011 року та ДН-DD (2013) 379 - Повідомлення від влади від 25 березня 2013 року). Робота міжвідомчої комісії не призвела до того, щоб запропонувати парламенту прийняти будь-який законопроект або принаймні його обговорити. Як Суд встановив вище, інвентаризація непогашених облигацій не була завершена, і їх поточна сума не могла бути відома. Зобов'язання встановити будь-яке відшкодування власникам облигацій 1982 року продовжує існувати у внутрішньому законодавстві; воно не було анульовано або скасовано, а просто відкладено або призупинено послідовними законами, зовсім недавно протягом трьох років, починаючи з 1 січня 2017 року (див. пункт 12 вище). Таким чином, Суд приходить до висновку, що існує структурна проблема, пов'язана з невиконанням владою права на отримання власниками облигацій в будь-якій формі компенсації і

виконання своїх раніше прийнятих рішень по одному і тому ж питанню, що еквівалентно практиці, несумісною з Конвенцією.

49. Відповідно, Суд вважає, що для виконання своїх зобов'язань за статтею 46 Конвенції, держава-відповідач має без подальших зволікань ініціювати дискусію з Комітетом міністрів з питання про те, який спосіб може знадобитися для виконання цього рішення і більш ранніх судових рішень щодо облигацій 1982 року.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* об'єднати скарги;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Встановлює*, що мало місце порушення статті 1 Протоколу № 1 Конвенції;
4. *Постановляє*, що виявлення порушення само по собі представляє достатню справедливу сатисфакцію за моральну шкоду, завдану заявниками: пану Волокитіну, пані Алексєєвій, пану Лосяковц, пану Галаєву, пану Гусеву, пану Рузанову, пану Желтову і пану Карагезову;
5. *Постановляє*
 - (a) що держава-відповідач має сплатити протягом трьох місяців з дати, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, такі суми, що підлягають конвертації у валюту держави-відповідача за ставкою, що діє на дату розрахунку:
 - (i) EUR 2490 (дві тисячі чотириста дев'яносто євро) пані Прокоф'євій, 822 євро (вісімсот двадцять два євро) пану Лаптевц і 6030 євро (шість тисяч тридцять євро) пану Севастьянову плюс будь-який податок, який може нараховуватися;
 - (ii) 1800 євро (одна тисяча вісімсот євро) кожному пані Прокоф'євій, пану Лаптеву і пану Севастьянову плюс будь-який податок, який може бути

© Переклад адвокатів, кандидатів юридичних наук
Олександра Дроздова та Олени Дроздової

стягнуто, в якості компенсації моральної шкоди;

(iii) 100 євро (сто євро) пані Алексєєвій, 1500 євро (одна тисяча п'ятсот євро) пану Гусеву, 850 євро (вісімсот п'ятьдесят євро) пану Рузанову, 30 євро (тридцять євро) пану Лаптеву, 450 євро (чотириста п'ятдесят євро) пану Севаст'янову і 46 євро (сорок шість євро) пану Карагезову плюс будь-який податок, який може бути стягнуто заявникам щодо судових та інших витрат;

(b) що зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти

6. Відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Складене англійською мовою і повідомлене в письмовій формі 3 липня 2018 року відповідно до правила 77 §§ 2 та 3 Регламенту Суду

Фатош Аракі
Заступник Секретаря

Гелена Едерблом
Голова